

[Pradžia](#) > ... > [Šeimos Teisė Ir Paveldėjimas](#) > [Tėvų Pareigos: Vaiko Globa Ir Bendravimo Teisės](#) > [Portugal](#)

Tėvų pareigos: vaiko globa ir bendravimo teisės

Turinį pateikė

European Judicial Network
(in civil and commercial
matters)

Portugalija

1 Ką iš tikrųjų reiškia teisinė sąvoka „tėvų atsakomybė“? Kokios yra asmens, turinčio tėvų atsakomybę, teisės ir pareigos?

Tėvų pareigos – tėvams priskirtos teisės ir pareigos vaikams. Tėvų pareigos vaikams vykdytinos, kol vaikai sulaukia pilnametystės arba kol jiems suteikiamos nepilnamečio teisės (emancipacija) (Civilinio kodekso 1877 straipsnis). Pilnamečiu tampama sulaukus 18 metų amžiaus. 16 metų amžiaus sulaukusiems nepilnamečiams pilnamečio teisės gali būti suteikiamos vedybų pagrindu (Civilinio kodekso 132 straipsnis).

Tėvų pareigos apima šias su jų vaikais susijusias teises ir pareigas (Civilinio kodekso 1877-1920-C straipsniai):

- suteikti vaikams (ypač fizinių ir psichikos sutrikimų turintiems vaikams) išsimokslinimą – užtikrinti jų bendrąjį lavinimą ir profesinį rengimą;
- pagal savo išgales skatinti vaikų fizinę ir psichikos raidą;
- remti vaikus ir dengti išlaidas, susijusias su jų saugumu, sveikata ir ugdymu;
- atstovauti vaikams;
- atlikti vaiko turto administratoriaus pareigas taip kruopščiai, kaip atliekamos savo turto valdymo pareigos;
- vykdyti vaikų globos pareigas ir nustatyti vaikų gyvenamąją vietą;
- jeigu vaikai palieka tėvų namus arba iš jų iškeliami, užtikrinti vaikų grįžimą, prireikus – naudojantis valdžios institucijos paslaugomis;
- priimti sprendimus dėl jaunesnių nei 16 metų amžiaus vaikų religinio ugdymo;
- priklausomai nuo vaikų brandos, atsižvelgti į jų nuomonę dėl svarbių šeimos reikalų ir pripažinti vaikų teisę savarankiškai kurti savo gyvenimą.

Kita vertus:

- vaikų pareiga – paklusti savo tėvams;
- vaikai negali palikti tėvų namų arba namų, kuriuos jiems paskyrė tėvai, ir negali būti iš jų iškelti;
- tėvai neprivalo remti savo vaikų arba dengti su jų saugumu, sveikata ir ugdymu susijusių išlaidų, jei vaikai gali patys padengti šias išlaidas iš darbo gaunamomis ar kitomis pajamomis;
- tėvai gali naudoti iš savo vaiko turto gaunamas pajamas siekdami padengti išlaidas, susijusias su savo vaiko rėmimu, sauga, sveikata ir ugdymu, taip pat, kiek tai pagrįsta, susijusias su kitais šeimos poreikiais;
- tėvai, būdami administratoriais, neprivalo laiduoti už savo vaikų turta, išskyrus dėl vertybinių popierių, taip pat jei teismas, atsižvelgdamas į turto vertę, nusprendžia, jog tai reikalinga.

2 Kaip paprastai nustatoma, kam priklauso tėvų atsakomybė už vaiką?

Paprastai tėvų pareigas vaikų atžvilgiu vykdo tėvai (Civilinio kodekso 1901 straipsnis).

Tėvai tėvų pareigas vykdo abipusiu sutarimu. Jei nėra sutarimo dėl ypatingos svarbos klausimų, bet kuris iš tėvų gali kreiptis į teismą ir teismas dės pastangas, kad būtų pasiektas sutaikinimas. Jei sutaikinimo pasiekti

nejmanoma, prieš priimdamas sprendimą teismas išklauso vaiko nuomonės, išskyrus jei dėl svarbių aplinkybių geriau to nedaryti.

Jei tėvystė nustatoma tik vienam iš tėvų, teismo sprendimu tėvų pareigos gali būti priskiriamos to asmens sutuoktiniui arba registruotam partneriui ir jie bendrai vykdo šias pareigas. Šiuo atveju sprendimas dėl bendro tėvų pareigų vykdymo priimamas vienam iš tėvų ir jo sutuoktiniui ar registruotam partneriui pateikus pareiškimą. Kai įmanoma, teismas turi išklausti vaiką (Civilinio kodekso 1904a straipsnis).

3 Ar gali būti tėvų atsakomybė paskirta kitam asmeniui, jeigu tėvai negali arba nenori vykdyti pareigų savo vaikams?

Taip, šiomis sąlygomis:

Vieno iš tėvų arba abiejų tėvų negalėjimas (Civilinio kodekso 1903 straipsnis)

Jei vienas iš tėvų negali vykdyti tėvų pareigų dėl pasišalinimo, nesugebėjimo ar kitų kliūčių, kaip nurodyta teismo sprendime, tėvų pareigas privalo vykdyti kitas iš tėvų. Jei kitas iš tėvų šių pareigų negali vykdyti remdamasis teismo sprendimu, tėvų pareigas privalo vykdyti šie asmenys (atsižvelgiant į pirmumą) (Civilinio kodekso 1903 straipsnis):

- bet kurio iš tėvų sutuoktinis ar registruotas partneris;
- kuris nors bet kurio iš tėvų giminaitis.

Šios taisyklės taip pat *mutatis mutandis* taikytinos, jei tėvystė nustatoma tik vienam iš tėvų.

4 Jeigu tėvai nutraukia santuoką arba išsiskiria, kaip išsprendžiamas tėvų atsakomybės nustatymo ateityje klausimas?

Tėvų pareigų vykdymas santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium ar santuokos pripažinimo niekine ar negaliojančia atveju reglamentuojamas vadovaujantis šiais principais (Civilinio kodekso 1906 straipsnis):

- tėvų pareigas, susijusias su ypatingos svarbos vaiko gyvenimui klausimais, laikydamiesi santuokos sąlygų, bendrai vykdo abu tėvai, išskyrus akivaizdžios skubos atvejus, kai bet kuris iš tėvų gali veikti vienas ir kuo skubiau suteikia informaciją kitam iš tėvų;
- jei nustatoma, kad bendrai vykdamas tėvų pareigas klausimais, kurie yra ypatingai svarbūs vaiko gyvenimui, prieštaraujama vaiko interesams, teismas, priimdamas pagrįstą sprendimą, nustato, kad tas pareigas turi vykdyti vienas iš tėvų;
- tėvų pareigas, susijusias su vaiko kasdiene veikla, vykdo vienas iš tėvų, su kuriuo vaikas paprastai gyvena, arba vienas iš tėvų, su kuriuo vaikas laikinai gyvena, tačiau pastarasis, vykdydamas savo pareigas, neturėtų veikti nesilaikydamas aktualiausių ugdymo gairių, kurias nustatė vienas iš tėvų, su kuriuo vaikas paprastai gyvena;
- vienas iš tėvų, kuris yra atsakingas už su kasdiene veikla susijusių tėvų pareigų vykdymą, gali vykdyti šias pareigas vienas arba paskirti kitam asmeniui jas vykdyti;
- atsižvelgdamas į vaiko interesus, taip pat į visas susijusias aplinkybes, konkrečiai – į tėvų susitarimą ir kiekvieno iš jų išreikštą norą skatinti vaiką palaikyti normalius ryšius su kitu iš tėvų, teismas priima sprendimą dėl vaiko gyvenamosios vietos ir teisių matytis su vaiku;
- vienas iš tėvų, kuris nevykdo visų ar dalies tėvų pareigų, turi teisę būti informuotas apie tai, kaip yra vykdomos šios pareigos, visų pirma dėl vaiko ugdymo ir gyvenimo sąlygų;
- priimdamas sprendimą teismas visada atsižvelgia į vaiko interesus, – jie, be kita ko, skatina išlaikyti artimą ryšį su abiem tėvais bei sudaryti ir patvirtinti susitarimus, – taip pat priima sprendimus, kuriais suteikiama daug galimybių palaikyti ryšį su abiem tėvais ir abiem tėvams dalytis atsakomybe.

5 Jeigu tėvai sudaro sutartį dėl tėvų atsakomybės, kokių oficialių reikalavimų reikia laikytis, kad sutartis būtų teisiškai įpareigojanti?

Kad susitarimas dėl tėvų pareigų vykdymo būtų teisiškai privalomas, jį vienu iš būdų, nurodytų atsakymuose į 6–10 klausimus, turi patvirtinti teismas arba civilinės metrikacijos įstaiga.

6 Jeigu tėvai negali susitarti dėl tėvų atsakomybės, kokios alternatyvios priemonės padeda šį konfliktą išspręsti nesikreipiant į teismą?

Prieš prašydamos teismo įsikišti arba kol nagrinėjama teismo byla, šalys gali naudoti ir kitas konflikto sprendimo priemones.

Taikinimas prieš įsikišant teismui

Prieš iškeldami bylą teisme tėvai, siekdami susitarti dėl tėvų pareigų, gali pasinaudoti viešojo arba privataus sutuoktinių taikinimo paslaugomis.

Portugalijoje susitaikymas yra savanoriškas. Su savais vaikais susijusio sutuoktinių konflikto šalys, susitarusios, prieš iškeldamos teismo bylą gali pasinaudoti viešojo arba privataus sutuoktinių taikinimo paslaugomis. Jei byla iškelta, teismas taip pat gali nukreipti šalis pas taikintoją, tačiau, jei šalys su tuo nesutinka ar tam prieštarauja, teismas negali nurodyti naudotis taikintojo paslaugomis.

Privalomas susitarimo ratifikavimas

Susitarimą pasiekus su taikintojo pagalba, tam, kad tas susitarimas būtų teisiškai privalomas ir vykdytinas, šalys, atsižvelgdamos į konkretų atvejį, privalo kreiptis į teismą arba civilinės metrikacijos įstaigą dėl jo ratifikavimo.

Jeigu su šeimos reikalais susijusios bylos priklauso civilinės metrikacijos įstaigos kompetencijai, dėl jų reikalingas išankstinis šalių sutikimas. Kitais atvejais jos priklauso teismų jurisdikcijai (2001 m. spalio 13 d. Įstatyminio dekreto Nr. 272/2001 12 straipsnis. Prokuratūros ir civilinės metrikacijos įstaigų jurisdikcijai priklausančios procedūros).

Civilinės metrikacijos įstaigos kompetentingos ratifikuoti susitarimą dėl tėvų pareigų tik tais atvejais, kai šis susitarimas abipusiu sutikimu pridedamas prie susitarimo dėl santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium. Prieš civilinės metrikacijos įstaigos darbuotojui ratifikuojant susitarimą, prokuratūra pateikia nuomonę dėl to susitarimo aspektų, susijusių su tėvų pareigomis nepilnamečių vaikų atžvilgiu.

Jei prieš pasiūlant iškelti bylą naudojamosi sutuoktinių taikinimo paslaugomis ir tai daroma vien siekiant nustatyti tėvų pareigas, susijusias su nepilnamečiais vaikais (šiuo atveju susitarimas nepridedamas prie susitarimo dėl santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium), dėl šio susitarimo ratifikavimo šalys turi kreiptis į kompetentingą teismą.

Privačios taikinimo paslaugos

Jeigu šalys nori pasinaudoti privačiomis taikintojo paslaugomis, turi sumokėti mokesčius taikintojui. Ši suma, taikinimo taisyklės ir grafikas nustatomi taikinimo protokole, kurį šalys ir taikintojas pasirašo taikinimo pradžioje. Teisingumo ministerija parengė taikintojų, su kuriais šalys gali konsultuotis dėl privataus taikintojo pasirinkimo, sąrašą. Jis pateikiamas adresu

https://dgpj.justica.gov.pt/Portals/31/GRAL_Mediação/Lista_mediadores_SMF_22.06.2022.pdf?ver=pOryP-EUHyj3-8mw8cj_Kw==

Viešosios taikinimo paslaugos

Kad galėtų naudotis viešosiomis taikinimo paslaugomis, šalys turi susisiekti su Teisingumo politikos generalinio direktorato (port. *Direção Geral da Política de Justiça*) alternatyvaus ginčų sprendimo biuru ir paprašyti jo paskirti išankstinį susitikimą su taikintoju. Tai galima padaryti telefonu, e. paštu arba užpildant internetinę formą adresu <http://smf.mj.pt/>. Per išankstinį susitikimą su viešuoju taikintoju šalys ir taikintojas pasirašo taikinimo protokolą. Nustatomas taikinimo laikotarpis, susitikimų laikas ir paaiškinamos procedūros taisyklės. Viešojo sutuoktinių taikinimo paslaugų kaina – 50 EUR kiekvienai šaliai, neatsižvelgiant į numatytų susitikimų skaičių. Šį 50 EUR mokestį abi šalys sumoka prieš pradėdant teikti viešąsias taikinimo paslaugas. Viešojo taikinimo paslaugas teikiančių taikintojų mokesčių išlaidas dengia ne šalys. Pagal įstatymu nustatytą kainoraštį jas dengia Teisingumo politikos generalinis direktoratas.

Susitikimai su viešuoju taikintoju gali vykti Teisingumo politikos generalinio direktorato patalpose arba

savivaldybės, kurioje šalis gyvena, paskirtose patalpose.

Kalbant apie viešąsias taikinimo paslaugas, šalis gali rinktis taikintoją iš taikintojų, atrinktų teikti viešąsias taikinimo paslaugas, sąrašo. Viešųjų taikintojų sąrašas pateikiamas pirmiau nurodytoje svetainėje.

Sutuoktinių taikinimo sistemos taikintojų sąrašas

Jei šalis nepasirenka taikintojo, Teisingumo politikos generalinio direktorato alternatyvaus ginčų sprendimo biuras, atsižvelgdamas į atstumą iki šalių gyvenamosios vietos, iš viešųjų taikintojų sąrašo eilės tvarka išrenka vieną taikintoją. Paprastai taikintojas paskiriamas elektroninėmis priemonėmis.

Pastaba. Sutuoktinių taikinimo sistemos veikla reglamentuojama 2018 m. spalio 22 d. Ministro įgyvendinimo įsakyму Nr. 13/2018.

Teisinė pagalba (2004 m. liepos 29 d. Įstatymas Nr. 34/2004. Galimybė ginti savo teises ir kreiptis į teismą)

Jei šalis turi teisę gauti teisinę pagalbą, ji gali apimti taikinimo išlaidas.

Taikinimas ir formalus posėdis dalyvaujant specialistams teismo proceso metu

(2015 m. rugsėjo 8 d. Įstatymas Nr. 141/2015. Civilinės globos procedūros teisinė sistema. Su pakeitimais, padarytais 2017 m. gegužės 24 d. Įstatymu Nr. 24/2017)

Jei šalis perduoda klausimą nagrinėti teismui, pradedamas civilinis procesas dėl tėvų pareigų vykdymo – pirmiausiai teisėjas paskiria susitikimą su tėvais. (Civilinės globos procedūros teisinės sistemos 35 straipsnis).

Jei tėvai susitikime negali susitarti, teisėjas susitikimą atideda ilgiausiam galimam laikui, t. y. dviem–trimis mėnesiams, priklausomai nuo atvejo, ir nukreipia tėvus pas taikintoją (jei jie sutinka taikyti šį metodą) arba į formalų posėdį dalyvaujant specialistams (gali būti nuspręsta, kad tėvams tai privaloma) (Civilinės globos procedūros teisinės sistemos 38 straipsnis).

Šio laikotarpio pabaigoje teisėjas informuojamas apie taikinimo arba formalaus posėdžio dalyvaujant specialistams rezultatus ir paskiria kito susitikimo datą susitarimui pasiekti ir (arba) ratifikuoti. (Civilinės globos procedūros teisinės sistemos 39 straipsnis).

Jei, pasibaigus šiam etapui, tėvai negali pasiekti susitarimo, pradedamas kitas proceso etapas – ginčo nagrinėjimo etapas. Tėvų paprašoma pateikti pareiškimus ir įrodymus, paskui imamas nagrinėti ginčą ir priimamas sprendimas.

Informacija apie taikinimą pateikta adresu <https://dgpj.justica.gov.pt/Resolucao-de-Litigios/Mediacao>

7 Jeigu tėvai kreipiasi į teismą, kokius su vaiku susijusius klausimus gali išspręsti teisėjas?

Iš pradžių svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Portugalijoje santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium ar santuokos pripažinimo negaliojančia atvejais, taip pat jeigu tėvai nesusituokę ar kartu negyvena, sprendimas dėl tėvų pareigų vykdymo visada turi būti priimamas remiantis šiais trimis pagrindiniais aspektais, susijusiais su:

- vaiko globa;
- matymosi su vaiku tvarka;
- nepilnamečiui mokėtinomis išlaikymo išmokomis.

Kitaip tariant, pareiga išlaikyti nepilnametį vaiką yra laikoma viena iš tėvų pareigų ir iš esmės ji reglamentuojama kartu su kitomis tėvų pareigomis, nors tam tikrais atvejais byla gali būti keliama tik siekiant nustatyti vaikui mokėtiną išlaikymo išmoką sumą arba ją pakeisti.

Teismo sprendimas gali būti priimamas siekiant (Civilinės globos procedūros teisinės sistemos 6 ir 7 straipsnis):

- paskirti globėją ir turto administratorių;
- paskirti asmenį, kuris tvarkytų reikalus nepilnamečio vardu, ir patikėtinį, kuris ne teisme atstovautų vaikui

su tėvų pareigomis susijusiais klausimais;

- reglamentuoti tėvų pareigų vykdymą ir nagrinėti su tuo susijusius klausimus;
- nustatyti išlaikymo išmokos, mokėtinos nepilnamečiams ir vyresniems nei 18 metų amžiaus vaikams arba vaikams, kuriems suteiktos pilnamečio teisės, tęsiantiems mokslą aukštojo ar profesinio mokymo įstaigoje, sumą;
- rengti ir priimti sprendimus vykdymo bylose dėl išlaikymo;
- įsakyti perduoti vaiką teismine tvarka;
- įgalioti nepilnamečių teisinį atstovą atlikti tam tikrus veiksmus, patvirtinti šiuos veiksmus, atliktus neturint įgaliojimo, ir nustatyti dovanojamo turto priėmimo tvarką;
- priimti sprendimą dėl garantijos, kurią tėvai turi užtikrinti savo nepilnamečiams vaikams;
- priimti sprendimą dėl visiško arba dalinio uždraudimo vykdyti tėvų pareigas ir nustatyti apribojimus dėl šių pareigų vykdymo;
- savo iniciatyva nustatyti motinystę ir tėvystę;
- kilus nesutarimui tarp tėvų, priimti sprendimus dėl nepilnamečio vaiko vardo ir pavardžių;
- paskirti civilinę globą (port. *apadrinhamento civil*) ir ją atšaukti;
- reglamentuoti vaiko ryšius su broliais ir seserimis bei aukštutinės linijos giminaičiais;
- jei yra paskirtas globėjas ar turto administratorius, nustatyti atlygį globėjui ar administratoriui, nuspręsti atšaukti, pripažinti netinkamu arba nušalinti globėją, administratorių ar šeimos tarybos narį, reikalauti pateikti ataskaitas bei priimti dėl jų sprendimus, suteikti leidimą pakeisti teismo hipoteką kita priemone ir nuspręsti dėl pateiktos garantijos sustiprinimo ir pakeitimo, taip pat paskirti *ad hoc* globėją, kuris atstovautų vaikui ne teisme;
- paskirti *ad hoc* globėją atstovauti nepilnamečiui vykstant visoms su globa susijusioms procedūroms;
- nuspręsti dėl nepilnamečiams vaikams skirtos garantijos sustiprinimo ir pakeitimo kita priemone;
- reikalauti tėvų pateikti teiktinas ataskaitas ir jas vertinti.

8 Jeigu teismas nusprendžia, kad vaiko globa turi priklausyti tik vienam iš tėvų, ar tai reiškia, kad jis gali visus su vaiku susijusius klausimus spręsti nepasitaręs su antruoju iš tėvų?

Paprastai – ne. Net jeigu nepilnamečio vaiko globa paskiriama tik vienam iš tėvų, tėvų pareigos vaiko gyvenimui ypatingai svarbiais klausimais tenka abiem tėvams, išskyrus jei teismo sprendimu nustatoma, kad tėvų pareigos priskiriamos išimtinai vienam iš tėvų (Civilinio kodekso 1906 straipsnis).

Kalbant apie kitus šio klausimo aspektus, išsamus atsakymas jau pateiktas atsakyme į 4-ą klausimą.

9 Jeigu teismas nusprendžia, kad vaiko globa priklauso abiem tėvams, ką tai iš tikrųjų reiškia?

Praktiškai bendra globa reiškia, kad:

- tėvų pareigas kartu vykdo abu tėvai ir jie sprendimus klausimais, susijusiais su vaiko gyvenimu, priima tokiomis pačiomis sąlygomis, kokiomis šie sprendimai būtų priimami, jeigu jie būtų susituokę;
- vaikas gali gyventi pakaitomis su kiekvienu iš tėvų.

10 Į kokį teismą reikia kreiptis, jeigu norima pateikti pareiškimą dėl tėvų atsakomybės? Kokių oficialių reikalavimų reikia laikytis ir kokie dokumentai turi būti pridedami prie pareiškimo?

Bylos, susijusios su tėvų pareigų vykdymu, iškėlimo procedūriniai metodai

Globos ir apsaugos procedūros

Susiklosčius aplinkybėms, galinčioms sukelti pavojų nepilnamečio saugumui, sveikatai, etikos principams ar ugdymui, ir jeigu tėvų valdžios vykdymas apribotas taikant vieną iš globos ir apsaugos priemonių, nurodytų atsakyme į 3-ią klausimą, pradedamos įgyvendinti globos ir apsaugos procedūros, patenkančios į vaikų ir jaunimo apsaugos komitetų arba atitinkamais atvejais – teismų kompetencijos sritį.

Civilinės globos procedūros

Kitaits atsakyme į 7-ą klausimą nurodytais atvejais, susijusiais su tėvų pareigų vykdymo reglamentavimu, pradedama įgyvendinti civilinės globos procedūra, patenkanti į teismų kompetencijos sritį.

Procedūros, patenkančios į civilinės metrikacijos įstaigų kompetencijos sritį

Tais atvejais, kai yra sudarytas susitarimas dėl tėvų pareigų vykdymo reglamentavimo, neatsižvelgiant į tai, ar šis susitarimas prie teisinio santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium susitarimo pridėtas, ar ne, civilinės metrikacijos įstaigoje oficialiai iškeliami byla. Civilinės metrikacijos įstaigos pareigūnas privalo, susipažinęs su prokuratūros nuomone, ratifikuoti tėvų pareigų vykdymo susitarimą.

Pastaba. Jei santuokos nutraukimo procesas pradedamas be kito sutuoktinio sutikimo, kompetentinga institucija yra teismas, o byla nagrinėjama ypatingosios teisenos tvarka, be kito sutuoktinio sutikimo. Jei vykstant bylos svarstymui šalys pasiekia susitarimą, teismas pradeda taikyti santuokos nutraukimo procesą abipusiu sutikimu ir ratifikuoja susitarimus, be kita ko, susitarimus, susijusius su tėvų pareigomis, jeigu esama nepilnamečių vaikų.

Formalumi ir pridėtinai dokumentai (jie skiriasi atsižvelgiant į bylos rūšį ir kompetentingą instituciją)

Globos ir apsaugos procedūra, inicijuota vaikų ir jaunimo apsaugos komitete (Įstatymo dėl rizikos grupėje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos 97 straipsnis)

- Procedūra pradedama gavus rašytinę informaciją arba įrašius komitetui žinomas žodines ataskaitas ar faktus.
- Apie labai rizikingas situacijas gali pranešti bet kuris asmuo, įstaigos, kompetentingos spręsti vaikų ir jaunimo klausimus, patys nepilnamečiai, tėvai, teisinis atstovas arba asmuo, kuriam *de facto* pavesta vaiko globa.
- Apsaugos komiteto procedūra apima informacijos rinkimą, tyrimą ir nagrinėjimą, jei tai būtina ir tikslinga siekiant nustatyti esamą padėtį, sprendimo priežastis, taip pat apima atitinkamos priemonės taikymą ir įgyvendinimą.
- Taikoma supaprastina procedūra, kai veiksmai ir tyrimai, kuriuos atlieka arba paprašo atlikti apsaugos komitetas ir kurie sudaro veiksmų, nurodytų pirmesnėje dalyje, įgyvendinimo pagrindą, registruojami chronologine tvarka.
- Parengiama kiekvienos procedūros sprendimo priėmimo proceso santrauka, taip pat pateikiamos jo priežastys.

Globos ir apsaugos procedūra, inicijuota teisme (Įstatymo dėl rizikos grupėje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos 100 straipsnis)

- Procedūra pradedama gavus pirminį prokuratūros, tėvų, teisinio atstovo, *de facto* globėjų ar vyresnio nei 12 metų amžiaus vaiko pareiškimą.
- Procedūrą sudaro tyrimo, teismo proceso, sprendimo priėmimo ir priemonės vykdymo etapai.
- Neprivaloma nė vienai šaliai skirti teisininko pirmosios instancijos teisme, išskyrus šias situacijas, jei teismas turi privalomai skirti teisininką nepilnamečiui: jei nepilnamečio interesai neatitinka tėvų, teisinio atstovo ar globėjo interesų; jei nepilnametis prašo skirti teisininką; vykstant teismo procesui, kuriame nepilnamečiui visada turi atstovauti teisininkas arba paskirtas atstovas.

Civilinės globos procedūra (Civilinės globos procedūros teisinės sistemos 12–33 straipsniai)

- Procedūra pradedama prokuratūros, vyresnio nei 12 metų amžiaus vaiko, aukštutinės linijos giminaičių, nepilnamečio brolių ar seserų arba teisinio atstovo iniciatyva.
- Prokuratūros atsakomybė – atstovauti nepilnamečiui teisme, pareikšti ieškinį jo vardu, prašyti nustatyti tėvų pareigas, taip pat ginti vaiko interesus.
- Tai savanoriškos jurisdikcijos procedūra, pradedama pateikus pareiškimą teisme ir jei yra pateiktas prieštaravimas.
- Jei įstatymu nenumatyta kitaip, pareiškime ir prieštaravime šalys privalo pateikti liudytojų sąrašą ir paprašyti pateikti visus įrodymus.
- Teismą konsultuoja daugiadalykės techninės grupės.
- Vaikas turi teisę būti išklausytas. Šiuo tikslu teisėjas, priimdamas nutartį, įvertina vaiko gebėjimą suprasti nagrinėjamus klausimus ir gali remtis techninės grupės rekomendacijomis.

- Per teismo posėdį teisėjas išklauso vaiką, šalis, šeimos narius ir kitus asmenis, kurie, teisėjo nuomone, turi būti išklausti.
- Bet kuriuo teismo proceso etapu gali būti skelbiamos laikinos ir prevencinės nutartys.
- Teisėjas gali bet kuriuo procedūros etapu nuspręsti, kad reikalinga viešųjų arba privačių taikinimo tarnybų intervencija, jei šalis sutinka dalyvauti taikinimo procese.
- Konkrečiai, vykstant procedūroms, kuriomis reglamentuojamos tėvų pareigos, surengiamas tėvų susitikimas ir jeigu jie šiame susitikime nepasiekia susitarimo, teismas nukreipia juos pas taikintoją (jeigu jie sutinka) arba į formalų posėdį dalyvaujant specialistams. Tik tuo atveju, jeigu nepavyksta susitarti vienu iš šių būdų, imamas kitų veiksmų – faktų pateikimo, tyrimo, svarstymo ir teismo sprendimo priėmimo.
- Šalis turi teisę susipažinti su informacija, pateikta techninėse rekomendacijose, taip pat kitais į teismo procesą įtrauktais įrodymais ir nuomonėmis. Jos gali paprašyti pateikti paaiškinimų, taip pat gali pateikti papildomų įrodymų arba prašyti, kad būtų pareikalauta pateikti informaciją. Teisėjas gali atmesti šiuos pareiškimus neapskundžiama nutartimi, jeigu jis nusprendžia, kad jie nereikalingi, kad jų neįmanoma patenkinti arba kad tai lemtų delsimą.
- Apklausa visada įrašoma.
- Pateikiamas teisėjo sprendimo pagrindas.
- Skirti teisininką privalu tik apskundimo etapu. Tačiau pirmosios instancijos teisme vaikui skirti teisininką privalu šiais atvejais: jeigu neatitinka nepilnamečio ir jo tėvų, teisinio atstovo ar asmens, kuriam patikėta jų globa, interesai; jeigu pakankama branda pasižymintis vaikas prašo teismo skirti teisininką.
- Jeigu kitaip aiškiai nenumatyta, gali būti apskundžiami tik galutiniai arba preliminarūs sprendimai dėl civilinės globos priemonių taikymo, pakeitimo arba taikymo nutraukimo.
- Sprendimus apskūsti gali prokuratūra ir šalys, tėvai, teisinis atstovas ir bet kuris asmuo, kuris yra vaiko *de facto* globėjas.
- Skundai nagrinėjami ir sprendimai dėl jų priimami tokia pačia tvarka, kokia taikoma civilinėms byloms, taikant 15 dienų terminą pretenzijai pareikšti ir atsakymui gauti.
- Skundai turi tik su funkcijų perdavimu susijusį poveikį, nebent teismas nusprendžia kitaip.

Bylos, priklausančios civilinės metrikacijos įstaigų jurisdikcijai (Civilinio kodekso 1775–1778-A straipsniai; 2001 m. spalio 13 d. Įstatyminio dekreto Nr. 272/2001 12–14 straipsniai. Procedūros, priklausančios prokuratūros ir civilinės metrikacijos įstaigų kompetencijai)

Jei susitarimas dėl tėvų pareigų pridedamas prie susitarimo dėl santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium, turi būti pateikiami šie dokumentai:

- gyvenimo skyrium pripažinimo arba santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu procesas pradedamas pateikus civilinės metrikacijos įstaigai sutuoktinių arba jų atstovų pasirašytą pareiškimą;
- nagrinėjamas ne tik susitarimas dėl tėvų pareigų vykdymo (jeigu yra nepilnamečių vaikų ir jeigu tai neregamentuojama ankstesniu teismo sprendimu), bet ir pareiškimo aspektai, susiję su bendru turto, susitarimu dėl santuokos nutraukimo, sutuoktinių tarpusavio išlaikymu ir šeimos būsto paskyrimu;
- pateikus pareiškimą, duomenys iš karto automatiškai patikrinami civilinės metrikacijos įstaigos duomenų bazėje, taip pat į ją įkeliami reikiami dokumentai siekiant patvirtinti suinteresuotųjų šalių santuokos pažymėjimo esamumą ir patikrinti, ar civilinės metrikacijos biure nebuvo sudaryta ikivedybinė sutartis, išskyrus atvejus, kai santuokos pažymėjime yra nurodytas turto teisinis režimas;
- gavęs pareiškimą, civilinės metrikacijos įstaigos pareigūnas informuoja sutuoktinius apie sutuoktinių taikinimo paslaugas;
- pasiekus susitarimą dėl tėvų pareigų nepilnamečiams vaikams vykdymo, byla perduodama apygardos teismo (port. *tribunal judicial de primeira instância*) prokuratūrai, kompetentingai nagrinėti klausimą pagal jurisdikciją, kuriai priklauso civilinės metrikacijos įstaiga, kad prokuratūra galėtų per 30 dienų priimti sprendimą dėl susitarimo;
- jei prokuratūra nusprendžia, kad susitarimu neužtikrinama tinkama nepilnamečių interesų apsauga, pareiškėjai gali atitinkamai pakeisti esamą arba pateikti naują susitarimą – pastaruoju atveju prokuratūra susitarimą dar kartą išnagrinėja;
- jei prokuratūra nusprendžia, kad susitarimu tinkamai apsaugomi nepilnamečių interesai, arba jeigu sutuoktiniai, prokuratūros nurodymu, pakeitė susitarimą, civilinės metrikacijos įstaigos pareigūnas patikrina, ar tenkinami teisiniai reikalavimai, ir gali tuo tikslu priimti sprendimus dėl veiksmų atlikimo ir reikiamų įrodymų pateikimo, o paskui priima sprendimą dėl pareiškimo esmės;
- tais atvejais, kai pareiškėjai nepadaro pakeitimų, kuriuos prokuratūra pavedė padaryti, ir toliau siekia

nutraukti santuoką, byla perduodama apylinkės, kuriai priklauso civilinės metrikacijos įstaiga, teismui.

Tais atvejais, kai tėvai, neatsižvelgiant į tai, ar jie susituokę, pageidauja reglamentuoti tėvų pareigų savo nepilnamečiams vaikams vykdymą arba pakeisti jau ratifikuotą susitarimą, jie privalo bet kuriuo metu bet kuriai civilinės metrikacijos įstaigai pateikti prašymą šiuo klausimu. Šiuo tikslu jie turėtų pateikti šiuos dokumentus:

- pareiškimą dėl tėvų pareigų vykdymo reglamentavimo;
- abiejų tėvų arba jų atstovų pasirašytą susitarimą dėl tėvų pareigų vykdymo ir dėl atsakomybės už nepilnamečius vaikus;
- civilinės metrikacijos įstaigos pareigūnas peržiūri susitarimą ir paprašo tėvų jį pataisyti, jeigu juo neužtikrinama nepilnamečių interesų apsauga;
- paskui susitarimas perduodamas apygardos teismo prokuratūrai, esančiai nepilnamečio gyvenamojoje vietoje ir kompetentingai spręsti šį klausimą, kad ji per 30 dienų priimtų sprendimą;
- prokuratūrai neprieštaraujant, byla perduodama civilinės metrikacijos įstaigai ir šios įstaigos pareigūnas ratifikuoja susitarimą;
- ratifikavimo sprendimai turi tokią pat galią, kokią turi teismo sprendimai.

Su informacija dėl civilinės metrikacijos įstaigų kompetencijos galima susipažinti adresu http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=581&tabela=leis

Įstaigos, į kurias suinteresuotosios šalys turi kreiptis (priklausomai nuo bylos – teismai, vaiko ir jaunimo apsaugos komitetai bei civilinės metrikacijos įstaigos)

Dalykinė ir teritorinė teismų jurisdikcija

Atitinkamas tėvų pareigas sureguliuojantis teismas yra apylinkės šeimos ir nepilnamečių bylų teismas (Teismų sistemos organizavimo įstatymo 123 straipsnio 1 dalies d punktas. Šeimos ir nepilnamečių bylų teismui nepriklausančiose srityse kompetentingas yra apylinkės teismo vietos civilinių bylų skyrius arba bendrosios kompetencijos teismas.

Taikomos toliau nurodytos teritorinės jurisdikcijos taisyklės (Civilinės globos procedūros teisinės sistemos 9 straipsnis):

- jurisdikcija priklauso vaiko gyvenamosios vietos, galiojusios tuo metu, kai buvo pradėtas teismo procesas, teismui;
- jeigu vaiko gyvenamoji vieta nežinoma, jurisdikcija priklauso vietos, kurioje gyvena asmenys, kuriems paskirta vykdyti tėvų pareigas, teismui;
- jeigu asmenys, kuriems paskirta vykdyti tėvų pareigas, gyvena skirtingose vietose, jurisdikcija priklauso tėvų pareigas vykdančio asmens gyvenamosios vietos kompetentingam teismui;
- jeigu tėvų pareigas vykdo abu tėvai, jurisdikcija priklauso asmens, su kuriuo vaikas gyvena, teismui arba, jei tėvams paskirta bendra vaiko globa, – teismui, kuriame iškelta pirminė byla;
- jeigu bet kuri byla yra susijusi su dviem tų pačių tėvų vaikais, gyvenančiais skirtingose apygardose, jurisdikcija priklauso teismui, kuriame iškelta pirminė byla;
- jeigu bet kuri byla yra susijusi su daugiau negu dviem tų pačių tėvų vaikais, gyvenančiais skirtingose apygardose, jurisdikcija priklauso apygardos, kurioje gyvena daugiausia šių vaikų, teismui;
- jeigu proceso pradžios metu vaikas gyvena užsienyje ir Portugalijos teismui priklauso tarptautinė jurisdikcija, bylos svarstymo ir sprendimo priėmimo kompetencija priklauso pareiškėjo ir atsakovo gyvenamosios vietos teismui;
- jeigu pareiškėjas ir atsakovas gyvena užsienyje ir Portugalijos teismui priklauso tarptautinė jurisdikcija, byla svarstoma Lisabonos šeimos ir nepilnamečių bylų teisme (port. *Juízo de Família e Menores de Lisboa*), esančiame Lisabonos teismo apygardoje;
- nedarant poveikio taisyklėms, kurios taikomos svarstant susijusias bylas, ir konkrečios teisės nuostatoms, faktiniai pasikeitimai, įvykstantys prasidėjus procesui, neturi reikšmės.

Vaikų ir jaunimo apsaugos komitetų dalykinė ir teritorinė kompetencija (Įstatymo dėl rizikos grupėje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos 79 straipsnis)

Vaikų ir jaunimo apsaugos komitetai kompetentingi spręsti klausimus, susijusius su riziką patiriančių vaikų ir jaunimo globos ir apsaugos procedūromis, jeigu yra duotas tėvų sutikimas ir jeigu nepilnametis tam neprieštarauja.

Taikomos šios taisyklės dėl teritorinės jurisdikcijos:

- Vaikų ir jaunimo apsaugos komitetas arba teismas, veikiantis nepilnamečio gyvenamojoje vietoje tuo metu, kai gaunamas pranešimas apie susiklosčiusią padėtį, yra kompetentingas taikyti globos ir apsaugos priemonės.
- Jeigu vaiko ar jaunuolio gyvenamoji vieta nežinoma ir nėra galimybės jos nustatyti, kompetenciją turi vaiko buvimo vietoje veikiantis apsaugos komitetas.
- Vietos, kurioje yra nepilnametis, apsaugos komitetas imasi veiksmų, kurių, kaip manoma, reikia skubiai imtis, ir reikiamų priemonių vaikui skubiai apsaugoti.
- Jeigu, pradėjus taikyti neapsaugos priemonę, nepilnametis pakeičia savo gyvenamąją vietą ilgesniam nei trijų mėnesių laikui, byla perduodama naujojoje gyvenamojoje vietoje veikiančiam apsaugos komitetui.
- Globos srities apsaugos priemonės įgyvendinimas nereiškia, kad pasikeis vaiko ar jaunuolio gyvenamoji vieta.
- Apsaugos komitetas, kurio teritorinė jurisdikcija apima savivaldybės ar apylinkės, kurioje vaikui arba jaunuoliui teikiama globa, teritoriją, bendradarbiauja su apsaugos komitetu, paskyrusiu taikytiną globos ir apsaugos priemonę, – bendradarbiaujama tiek plačiai, kiek reikia siekiant užtikrinti veiksmingus tolesnius veiksmus po priemonės, kurią prašyta taikyti šiuo tikslu, įgyvendinimo.

Dalykinė ir teritorinė civilinės metrikacijos įstaigų kompetencija (2001 m. spalio 13 d. Įstatyminio dekreto Nr. 272/2001 6 ir 12–14 straipsniai. Procedūros, priklausančios prokuratūros ir civilinės metrikacijos įstaigų kompetencijai)

Atsižvelgiant į iškilusį klausimą, civilinės metrikacijos įstaigos kompetentingos ratifikuoti susitarimą dėl tėvų pareigų, pateiktą atskirai arba pridėtą prie pareiškimų dėl santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium abiejų sutuoktinių bendru sutikimu.

Atsižvelgiant į svarstomą klausimą, civilinės metrikacijos įstaigos kompetentingos iškelti bylą dėl santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium abiejų sutuoktinių bendru sutikimu bei priimti atitinkamus sprendimus, įskaitant pridėtų susitarimų dėl tėvų pareigų ratifikavimą.

Taisyklės dėl teritorinės jurisdikcijos civilinės metrikacijos įstaigoms netaikomos. Kitaip tariant, šalis gali kreiptis į bet kurią civilinės metrikacijos įstaigą.

Jurisdikcija pagal siejamąjį veiksni (Įstatymo dėl rizikos grupėje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos 81 straipsnis)

- Jeigu dėl to paties vaiko atskirai pradedama civilinės globos procedūra bei globos ir apsaugos procedūra, įskaitant vaikų ir jaunimo apsaugos komitete pradėtas procedūras, arba ugdymo globos procedūra, jos turi būti įgyvendinamos kaip sujungtos bylos dalys, neatsižvelgiant į jų statusą, o teisėjas, kompetentingas nagrinėti bylą, yra teisėjas, kuriam buvo pateikta pirminė byla.
- Pirmesnės dalies nuostatos netaikomos civilinės globos priemonėms, susijusioms su automatinio motinystės ar tėvystės tikrinimu, priemonėms, patenkančioms į civilinės metrikacijos įstaigų kompetencijos sritį, ir priemonėms, taikomoms daugiau negu vienam vaikui.
- Jeigu iškeliama byla dėl santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium, su ta byla susiejamos procedūros, kuriomis reglamentuojamas tėvų pareigų vykdymas, išlaikymo prievolės vykdymas ir tėvų pareigų vykdymo uždraudimas.

Jeigu rizikos grupei tuo pačiu metu priklauso daugiau negu vienas vaikas, gali būti iškeliama viena byla, o jeigu yra iškeltos atskiros bylos, visos jos gali būti susiejamos su pirmąja iškelta byla, jei tai gali būti pagrindžiama šeimos ryšiais (Įstatymo dėl rizikos grupėje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos 80 straipsnis).

11 Kokia tvarka yra taikoma šiais atvejais? Ar galima pasinaudoti pagreitinto proceso tvarka?

Procedūra jau aprašyta atsakyme į 10-ą klausimą.

Jeigu delsimas gali neigiamai paveikti vaiko interesus, su globa ir apsauga susijusios bylos ir su civiline globa susijusios bylos gali būti nagrinėjamos taikant ypatingos skubos procedūras. Šiuo atveju šios bylos toliau nagrinėjamos teismų ne darbo dienomis.

Bet kuriuo atveju, susiklosčius ypatingos skubos padėčiai, gali būti taikomos laikinos priemonės.

Visų pirma numatyta tokia skubi teisinė procedūra (Įstatymo dėl rizikos grupėje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos 92 straipsnis):

- prokuratūros prašymu teismas, gavęs informaciją apie aplinkybes, keliančias grėsmę nepilnamečio gyvybei arba jo fiziniam ar psichiniam neliečiamumui, per 48 valandas priima laikiną sprendimą, kuriame patvirtinamos priemonės, kurių imamasi vaikui skubiai apsaugoti, – taikomos bet kurios įstatyme numatytos globos ir apsaugos priemonės arba nustatomos priemonės, būtinos nepilnamečio tinkamai ateičiai užtikrinti;
- šiuo tikslu teismas supaprastinta tvarka atlieka būtinus tyrimus ir paveda imtis reikiamų veiksmų siekdamas užtikrinti, kad teismo sprendimai būtų vykdomi, taip pat jis gali naudotis policijos įstaigų paslaugomis ir leisti asmenims, atsakingiems už teismo sprendimų vykdymą, bet kuriuo dienos metu patekti į bet kuriuos namus.

Visų pirma numatyta tokia skubi teisinė procedūra (Įstatymo dėl rizikos grupėje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos 91 straipsnis):

- jeigu kyla pavojus nepilnamečio gyvybei arba jo fiziniam ar psichiniam neliečiamumui ir jeigu asmenys, kuriems paskirta vykdyti tėvų pareigas, arba asmenys, *de facto* įgyvendinantys globos teises, neišreiškė sutikimo, bet kuri institucija, kompetentinga spręsti vaikų ir jaunimo klausimus, arba vaikų ir jaunimo apsaugos komitetai imasi reikiamų priemonių, kad būtų nedelsiant apsaugotas nepilnamečis, ir paprašo teismo ar policijos įsikišti;
- įsikišančioji įstaiga apie tai iš karto praneša prokuratūrai arba, jeigu iš karto pranešti neįmanoma, tai padaro, kai tik atsiranda galimybė;
- iki to laiko, kai gali įsikišti teismas, policija paima vaiką ar jaunuolį iš jiems pavojų keliančios aplinkos ir užtikrina, kad jiems būtų skubiai suteikta apsauga globos namuose, įstaigos, kompetentingos spręsti vaikų ir jaunimo klausimus, centre ar kitoje tinkamoje vietoje;
- gavusi kurios nors iš pirmiau minėtų įstaigų pranešimą prokuratūra iš karto paprašo kompetentingo teismo skubiai iškelti teismo bylą.

12 Ar galima gauti teisinę pagalbą bylinėjimosi išlaidoms padengti?

Taip, teisinė pagalba gali būti teikiama bylą nagrinėjant teisme arba civilinės metrikacijos įstaigoje.

13 Ar galima apskųsti teismo sprendimą dėl tėvų atsakomybės?

Taip, kaip jau aprašyta atsakyme į 10-ą klausimą.

14 Tam tikrais atvejais, kad būtų įvykdytas sprendimas dėl tėvų atsakomybės, gali prireikti kreiptis į teismą. Į kokį teismą reikia kreiptis ir kokia tvarka yra taikoma?

Sprendimo dėl tėvų pareigų pažeidimas (Civilinės globos procedūros teisinės sistemos 41 straipsnis)

Jeigu vienas iš tėvų arba trečiasis asmuo, kuriam patikėtas vaikas, nevykdo su vaiko padėtimi susijusio susitarimo arba sprendimo, teismas gali savo iniciatyva arba prokuratūrai ar kitam iš tėvų pateikus pareiškimą:

- nurodyti imtis veiksmų, reikalingų vykdymui užtikrinti;
- skirti baudą, siekiančią iki 20 apskaitos vienetų (2021 m. apskaitos vieneto vertė siekė 102,00 EUR);
- taip pat, patikrinęs atitinkamas prielaidas, nurodyti įsipareigojimų nevykdančiam asmeniui sumokėti vaikui, prašančiajam (vienam iš tėvų) arba jiems abiem kompensaciją.

Jeigu teismas ratifikavo susitarimą arba paskelbė sprendimą, pareiškimas įtraukiamas į bylą, su kuria yra susijęs sudarytas susitarimas arba paskelbtas sprendimas, dėl kurio atitinkamam teismui bus teikiamas prašymas, jei pagal taisykles dėl kompetencijos ir jurisdikcijos šis teismas yra kompetentingas nagrinėti minėtą pažeidimą.

Pareiškimą išnagrinėjus arba įtraukus į bylą, teisėjas pateikia tėvams šaukimą atvykti į posėdį arba, išimtiniais

atvejais, nurodo atsakovui per penkias dienas pateikti teismui atitinkamus paaiškinimus.

Posėdyje tėvai gali, atsižvelgdami į vaiko interesus, susitarti padaryti pakeitimų dėl nustatytų prievolių, susijusių su tėvų pareigų vykdymu.

Jeigu nesilaikoma matymosi su vaiku tvarkos, jeigu atsakovas neatvyksta į posėdį, nepateikia pareiškimų arba jeigu atsakovų pareiškimai yra akivaizdžiai nepagrįsti, teismas gali nurodyti perduoti vaiką, kad būtų laikomasi matymosi su vaiku tvarkos, ir nurodyti, kur turėtų būti matomasi su vaiku, taip pat nustatyti, kad susitikimai su vaiku vyktų dalyvaujant teismo patarėjams techniniais klausimais.

Atsakovui pranešama perduoti vaiką nustatytu būdu, numatant baudos taikymą nevykdymo atveju.

Jeigu posėdis nešaukiamas arba jeigu tėvams nepavyksta susitarti, teismas nukreipia abi šalis pas taikintoją (jei tėvai sutinka naudotis taikintojo paslaugomis) arba į formalų posėdį dalyvaujant specialistams ir tada priima sprendimą.

Jei paskiriama bauda ir ji nesumokama per 10 dienų, imamasi vykdymo užtikrinimo veikslių ir jie susiejami su atitinkama byla.

Šis atvejis numatytas ir reglamentuojamas 2015 m. rugsėjo 8 d. Įstatymu Nr. 141/2015 patvirtintoje Civilinės globos procedūros teisinėje sistemoje, su ja galima susipažinti adresu http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?artigo_id=2428A0048&nid=2428&tabela=leis&pagina=1&ficha=1&so_miolo=&nversao=#artigo

Išlaikymo prievolės vykdymo užtikrinimas

Siekiant užtikrinti išlaikymo prievolės vykdymą, gali būti taikomos trys alternatyvios priemonės: pirmiau minėtas svarstymas dėl tėvų pareigų vykdymo prievolės pažeidimo; toliau nurodytas išankstinis svarstymas dėl išlaikymo prievolės vykdymo užtikrinimo; toliau nurodyta speciali išlaikymo prievolės vykdymo byla.

Išankstinis svarstymas siekiant užtikrinti, kad būtų išieškota priteista išlaikymo išmoka (Civilinės globos procedūros teisinės sistemos 48 straipsnis)

Kai asmuo, teisiškai privalantis sumokėti išlaikymo išmoką, jos nesumoka per 10 dienų nuo dienos, kai ji turėjo būti sumokėta, laikomasi šios tvarkos:

- jeigu asmuo yra viešojo sektoriaus darbuotojas, teismo prašymu, skirtu viešojo sektoriaus darbdaviui, atitinkama suma nuskaitoma mokėjimo dieną;
- jeigu asmuo yra tarnautojas, reikiama suma nuskaitoma iš darbo užmokesčio ar atlyginimo, – tai padaryti pavedama atitinkamam darbdaviui ir jis atlieka depozitaro vaidmenį;
- jeigu asmuo gauna nuompinigių, pensijų, pašalpų, komisinių, tam tikras išmokų dalis, uždarbių, piniginių dovanų, įnašų ar panašių pajamų, nuo šių išmokų atitinkama suma nuskaitoma tada, kai ji turi būti išmokama arba kredituojama, pateikiant reikiamą oficialų reikalavimą ar pranešimą, o subjektai, kuriems pateikiamas pranešimas, prisiima depozitaro vaidmenį.

Nuskaitant sumą, taip pat nuskaitomos susikaupusios išlaikymo išmokos sumos ir jos tiesiogiai išmokamos asmenims, turintiems jas gauti.

Speciali išlaikymo prievolės vykdymo byla

Jeigu išlaikymą reikia mokėti nepilnamečiams, išlaikymo kreditorius gali pradėti alternatyvią specialią vykdymo bylą, kaip nustatyta Civilinio proceso kodekso 933 straipsnyje. Taigi, pareiškus vieną ieškinį, gali būti išieškotos visos mokėtinos, laiku nesumokėtos arba ateityje mokėtinos sumos. Jeigu iškeliama byla dėl prievolės vykdymo užtikrinimo, išlaikymo išmokos kreditorius gali taikyti platesnio pobūdžio vykdymo užtikrinimo priemones, pavyzdžiui, pajamų arešto ir įkeitimo priemones.

Jeigu iškelta speciali išlaikymo prievolės vykdymo byla, pareiškėjas gali prašyti: priteisti sumų, atlyginimų ar pensijų, kurias gauna kita šalis, dalį; perleisti pajamas, priklausančias išlaikymo išmokos skolininkui. Šis priteisimas arba perleidimas vykdomas nepriklausomai nuo arešto, ir juo siekiama padengti neišmokėtas ir ateityje mokėtinas išlaikymo išmokas.

Kai pareiškėjas prašo priteisti sumas, atlyginimą ar pensiją, už šių pajamų mokėjimą ar atitinkamų išmokų tvarkymą atsakinga įstaiga informuojama apie pareigą tiesiogiai pareiškėjui mokėti priteistą dalį. Priteista suma turi būti kas mėnesį įmokama į pareiškėjo banko sąskaitą, o pareiškėjas pradžioje pareiškime turi nurodyti sąskaitos numerį.

Jeigu pareiškime prašoma įkeisti pajamas, jame turi būti nurodytas konkretus su šiomis pajamomis susijęs turtas, o vykdymo pareigūnas nurodo, kad turtas, kurio, jo manymu, pakanka uždelsto ir ateityje mokėtino išlaikymo poreikiams patenkinti, turi būti įkeičiamas.

Išlaikymo kreditorius vis tiek gali prašyti areštuoti išlaikymo skolininko turtą. Galima areštuoti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, bankų sąskaitas, kreditorines teises, komercines įmones arba bendrovių akcijas.

Jeigu siekiant padengti išlaikymo skolą areštuotas turtas parduodamas, gauta didesnė nei reikalinga suma išlaikymo skolininkui neturėtų būti gražinama, išskyrus atvejus, kai išlaikymo, kurį reikės mokėti ateityje, mokėjimas užtikrinamas tiek, kiek tai, teisėjo manymu, yra reikalinga, nebent pateikiamas užstatas arba kita tinkama garantija.

Išlaikymo skolininkas į teismą šaukiamas tik areštavus, priteisus ar įkeitus pajamas. Išlaikymo skolininko pareikštas prieštaravimas dėl vykdymo arba arešto nesustabdo vykdymo.

Jeigu nagrinėjant specialią išlaikymo vykdymo bylą pateikiamas prašymas pakeisti išlaikymo išmokų dydį ar nutraukti jų mokėjimą, toks prašymas pridodamas prie vykdymo bylos.

Su galiojančia Civilinio proceso kodekso redakcija galima susipažinti adresu http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=1959&tabela=leis

15 Ką reikia padaryti, kad kitos valstybės narės teismo priimtas sprendimas dėl tėvų atsakomybės būtų pripažintas ir vykdomas šioje valstybėje narėje?

Pripažinimas

Kitoje valstybėje narėje priimtas sprendimas dėl tėvų pareigų savaime pripažįstamas pagal 2019 m. birželio 25 d. Tarybos reglamentą 2019/1111 (toliau – reglamentas „Briuselis IIa“). Kitaip tariant, nereikia atlikti specialios procedūros, kad sprendimas būtų pripažįstamas.

Kad Portugalijoje būtų vykdomas kitoje valstybėje narėje priimtas sprendimas dėl tėvų pareigų, kaip jos suprantamos pagal reglamentą „Briuselis IIa“, atitinkama bylos šalis privalo pateikti teisme ieškinį dėl sprendimo paskelbimo vykdytinu.

Tačiau nauja redakcija išdėstyto reglamento „Briuselis IIa“ 42 straipsnyje numatyti du atvejai, kai nereikia teikti pareiškimo dėl sprendimo paskelbimo vykdytinu ir pakanka kilmės vietos teismo pagal naują redakciją išdėstytą reglamentą „Briuselis IIa“ išduoto pažymėjimo, kad Portugalijoje būtų vykdytinas kitoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas. Tai galioja šiems sprendimams: sprendimams dėl matymosi teisių ir sprendimams, kuriais nurodoma grąžinti vaiką, priimtiems teismo, turinčio jurisdikciją pagal sprendimą dėl negrąžinimo, priimtą remiantis 1980 m. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų 13 straipsniu.

Teritorinė jurisdikcija dėl prašymo paskelbti teismo sprendimą vykdytinu

Teritorinė jurisdikcija dėl prašymo paskelbti teismo sprendimą vykdytinu nauja redakcija išdėstyta reglamente „Briuselis IIa“ nustatyta taip: prašymas turi būti pateiktas išlaikymo skolininko gyvenamosios vietos teismui arba vaiko, kuriam mokėtina išlaikymo išmoka, gyvenamosios vietos teismui, arba, nesant nė vieno iš šių dviejų siejamųjų veiksnių, vykdymo vietos teismui.

Reikalavimai ir dokumentai, kuriuos būtina pridėti prie prašymo paskelbti teismo sprendimą vykdytinu

Reikalavimai ir dokumentai, kuriuos būtina pridėti prie prašymo paskelbti teismo sprendimą vykdytinu, nustatyti nauja redakcija išdėstyta reglamente „Briuselis IIa“. Trumpai tariant, pareiškėjas prie prašymo paskelbti

teismo sprendimą vykdytinu turi pridėti šiuos dokumentus: teismo sprendimo patvirtintą kopiją; teismo sprendimo, priimto pagal naują redakciją išdėstyto reglamento „Briuselis IIa“ III priedą, pažymėjimą; jei sprendimas priimamas nedalyvaujant atsakovui arba atsakovas sprendimą yra apskundęs, – įrodymą, kad jis buvo kvieistas atvykti į teismą arba nedviprasmiškai pritarė teismo sprendimui.

Prašymo paskelbti teismo sprendimą vykdytinu nagrinėjimo procedūra, numatyta nauja redakcija išdėstyta reglamente „Briuselis IIa“

Taikytina procedūra reglamentuojama taisyklėmis, nustatytomis nauja redakcija išdėstyta reglamente „Briuselis IIa“, o dėl visų šiame reglamente nenumatytų aspektų – Portugalijos civilinio proceso vidaus taisyklėmis.

Taigi remiantis reglamentu matyti, kad sprendimui dėl vykdymo priimti neturi būti nustatyta rungimosi principu grindžiamos procedūros ir kad nagrinėti prašymą gali būti atsisakyta tik remiantis viena iš šiame reglamente nustatytų priežasčių. Per nustatytą terminą skundą dėl sprendimo dėl vykdymo gali pateikti bet kuri šalis. Portugalijos teismas gali nuspręsti, kad kitoje šalyje priimtas teismo sprendimas yra iš dalies vykdytinas, tačiau negali jo peržiūrėti iš esmės.

Taikytinos Portugalijos civilinio proceso taisyklės

Prašymas paskelbti teismo sprendimą vykdytinu turi būti teikiamas apygardos teismo šeimos ir nepilnamečių bylų skyriui. Jei teismas neturi šeimos ir nepilnamečių bylų skyriaus, pareiškimas turi būti teikiamas apylinkės teismo vietos civilinių bylų skyriui arba bendrosios kompetencijos teismui.

Kaip numatyta Portugalijos civilinio proceso kodekse ir laikantis naują redakciją išdėstyta reglamente „Briuselis IIa“ nustatytų sąlygų, ieškinys susijęs su teisių pripažinimu.

Kadangi ieškinys gali būti bet kuriuo metu apskundžiamas neatsižvelgiant į turto vertę, privaloma skirti teisininką.

Prokuratūra gali pareikšti ieškinį siekdama apginti nepilnamečio interesus.

Pirminiame pareiškime pareiškėjas privalo (Civilinio proceso kodekso 552 straipsnis):

- įvardyti teismą, kuriame pareiškiamas ieškinys, ir atitinkamai teisėją, taip pat nurodyti šalį, jų vardus ir pavardes, adresus arba buveinių adresus ir, jei įmanoma, asmens kodus ir mokesčių mokėtojo identifikacinius numerius, profesijas ir darbo vietas;
- nurodyti savo teisinio atstovo buveinės adresą;
- nurodyti ieškinio pobūdį;
- išdėstyti esmines faktines aplinkybes, dėl kurių pareikštas ieškinys, ir ieškinio teisinį pagrindą;
- suformuluoti pareiškimą;
- nurodyti reikalavimo sumą;
- paskirti vykdymo pareigūną, atsakingą už šaukimą į teismą, arba už tai atsakingą teismo atstovą;
- paprašyti surinkti įrodymus, šiuo atveju – naują redakciją išdėstyta reglamente „Briuselis IIa“ numatytą informaciją, kuri turi būti pridėdama prie pareiškimo;
- pridėti dokumentą, kuriuo įrodoma, jog yra sumokėtas mokėtinas teismo mokestis, arba teisinės pagalbos suteikimo dokumentą, taip pagrindžiant reikalavimo mokėti šį mokestį netaikymą, įskaitant atvejus, kai šis reikalavimas netaikytas kilmės valstybėje narėje.

Pirminį pareiškimą ir dokumentus elektroniniu būdu per teismo kompiuterinę sistemą, naudojamą vykdant veiklą, pateikia teisiniai atstovai naudodamiesi šia nuoroda: <https://citius.tribunaisnet.mj.pt/>.

Tokia pati procedūra taikoma, jei ieškinį pareiškia prokuratūra, gindama nepilnamečio interesus. Prokuratūrai mokesčiai netaikomi, jei ji veikia gindama nepilnamečio interesus.

Kad galėtų prisijungti prie kompiuterinės sistemos, teisininkai, teisininkai stažuotojai ir advokatai turi būti užsiregistravę įstaigoje, atsakingoje už prieigą prie kompiuterinės sistemos.

Jeigu dėl ieškinio nereikia skirti atstovo ir jeigu šaliai pagalba neteikiama arba jeigu jai padeda atstovas, tačiau yra pagrįsta priežastis, dėl kurios pastarasis negali procesinių veiksmų atlikti elektroniniu būdu, pirminis

pareiškimas ir dokumentai gali būti teikiami vienu iš šių būdų:

- teismo administracijai – tokiu atveju procese atsižvelgiama į dokumento pateikimo datą;
- registruotu paštu – tokiu atveju procese atsižvelgiama į dokumento išsiuntimo registruotu paštu datą;
- faksu, o išsiuntimo data laikoma procesinio veiksmo atlikimo data.

Teisme gautas pirminis pareiškimas ir pridėti dokumentai oficialiai užregistruojami ir perduodami nagrinėti. Teisėjas patikrina, ar pateikta visa reikalinga informacija ir ar nėra priežasčių atmesti pareiškimą, numatytą nauja redakcija išdėstyta reglamente „Briuselis IIa“, ir paskelbia sprendimą vykdytinu. Paskui apie sprendimą dėl vykdymo pranešama šalims.

16 Į kurį šios valstybės narės teismą reikia kreiptis norint užginčyti kitos valstybės narės teismo sprendimo dėl tėvų pareigų pripažinimą ir vykdymą? Kokios procedūros taikomos tokiais atvejais?

Nauja redakcija išdėstyto reglamento „Briuselis IIa“ 30 straipsnyje numatyta galimybė suinteresuotai šaliai valstybėje narėje prašyti sprendimą dėl tėvų pareigų, priimtą kitoje valstybėje narėje, paskelbti nepripažintinu.

Šiuo atveju Portugalijos teismas, į kurį turi kreiptis šalis, ir taikytinos darbo tvarkos taisyklės nurodyti atsakyme į 15 klausimą, taip pat paaiškina, kad tai yra bendro pobūdžio ieškinys dėl nepripažinimo. Tai turi pasekmių taisyklėms dėl prievolės įrodyti, nes pagal Portugalijos teisę, teikiant ieškinį dėl nepripažinimo, faktus, pagrindžiančius teisę, kurios reikalaujama, turi įrodyti atsakovas (Civilinio kodekso 343 straipsnio 1 dalis).

17 Kokios šalies teisę taiko teismas procese dėl tėvų atsakomybės, jei vaikas ar bylos šalys negyvena šioje valstybėje narėje arba yra skirtingų šalių piliečiai?

Tėvų ir vaikų santykiams taikoma (Civilinio kodekso 57 straipsnis):

- bendros tėvų pilietybės valstybės teisė

arba, jeigu tai netaikytina,

- bendros įprastinės tėvų gyvenamosios vietos valstybės teisė,

arba, jeigu tėvai įprastai gyvena skirtingose valstybėse,

- vaikui taikytina asmeninė teisė.

Asmeninė teisė yra asmens pilietybės valstybės teisė (Civilinio kodekso 31 straipsnis).

Jei asmuo neturi pilietybės, asmens be pilietybės asmeninė teisė yra jo gyvenamosios vietos teisė. Tačiau jei asmuo be pilietybės yra nepilnametis arba neveiksniu pripažintas asmuo, jam taikoma valstybės, kurioje šis asmuo teisėtai gyvena, teisė (Civilinio kodekso 32 straipsnio 1 ir 2 dalys).

Kur rasti taikytinus teisės aktus

- [Civilinis kodeksas](#)
- [Civilinio proceso kodeksas](#)
- [Bendrieji taikinimo principai](#)
- [Sutuoktinių taikinimo sistema \(2018 m. spalio 22 d. Ministro įgyvendinimo įsakymas Nr. 13/2018\)](#)
- [Civilinės globos procedūros teisinė sistema](#)
- [Įstatymas dėl rizikos grupėje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos](#)
- [Teismų sistemos organizavimo įstatymas](#)
- [Galimybė ginti savo teises ir kreiptis į teismą](#)
- [Procedūros, patenkančios į prokuroro ir civilinės metrikacijos įstaigų kompetencijos sritį](#)
- [2019 m. birželio 25 d. Reglamentas \(ES\) 2019/1111 dėl jurisdikcijos ir sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis bei tarptautiniu vaikų grobimu, pripažinimo ir vykdymo \(nauja redakcija\)](#)

Pastaba.

Šioje informacijos suvestinėje pateikta informacija nėra privaloma Europos teisminio tinklo civilinėse ir komercinėse bylose informacijos centrui, teismams ar kitiems subjektams ir institucijoms. Taip pat vis tiek reikia susipažinti su galiojančiais teisės aktais, jie nuolat atnaujinami ir jų aiškinimas teismų praktikoje evoliucionuoja.

Šis tinklalapis priklauso portalui [Jūsų Europa](#).

Laukiame jūsų [atsiliepimų](#) apie tai, kiek naudinga pateikta informacija.

■ Paskutinis naujinimas: 05/04/2023

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos Europos teisminio tinklo kontaktinės įstaigos. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Nei Europos teisminis tinklas, nei Europos Komisija neprisiima atsakomybės ar įsipareigojimų dėl šiame dokumente pateiktos arba nurodytos informacijos arba duomenų. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.